

Historické základy environmentalizmu a environmentálneho práva (LII.)

„*Ecce Homo – Ajhľa človek*“

Vznik života a jeho evolúcia smerom k človeku

Možno dokáže ľudstvo vstúpiť do novej epochy, ktorá eliminuje hrozby zániku environmentu, a tým aj vlastnej existencie a života na Zemi, určí nové – ušľachtilé priority a ciele pre jeho zachovanie a kvalitatívne nový vývoj. Zároveň preukáže alebo poprie vznik rodu *Homo* – človeka asi pred 3 miliónmi rokov v Afrike a jeho genézu od prvých archeobaktérií z mezoarchaika asi pred 3,3 miliardami rokov až do rozšírenia kolektívneho genómu života v neoarchaiku asi pred 2,8 miliardami rokov (len doména Bacteria zahŕňa 10 ríš s niekoľko miliónmi druhov a doména Archaea 3 ríše tiež s obdobným počtom druhov), cez prvé eukaryoty z paleoproterozoika asi pred 2,1 miliardami rokov (doména Eukaryoty/Eukarya obsahuje asi 2 mil. druhov rozdelených na vyše 15 ríš, z ktorých najznámejšie sú červené riasy, hnedé riasy, huby, rastliny a živočích), prvé živočích (ríša Animalia) z neoproterozoika asi pred 590 miliónmi rokov, prvé mnohobunkovce (Metazoa) z prekambria asi pred 541 mil. rokov, pokračujú vývinom prvých primitívnych chordátov (Chordata) z kambria paleozoika/prvohôr asi pred 530 mil. rokov (Myllokunmingia fengjiaoa, Haikouichthys ercaicunensis, Haikouella lanceolata, Pikaia gracilens), prvých stavovcov (Vertebrata) asi pred 505 mil. rokov (vrátane čelustnatcov – plako-derm/Placodermi asi pred 480 mil. rokov), prvých štvornožcov (Tetrapoda) z konca devónu pred 375 mil. rokov a predchodcov cicavcov z permu (Cynognathus crateronotus, Thrinaxodon liorhinus z Južnej Afriky a Antarktídy, T.brasiliensis), prvých najprimitívnejších vajcorodých cicavcov (Mammalia – Prototheria/Vajcorodce) z vrchného triasu mezozoika/druhohôr až spodnej jury asi pred 210 – 193 mil. rokov (Eozostrodon parvus, Morganucodon watsoni, Sinocodon rigneyi, Megazostrodon rudnerae, Hadrocodium wui) s pokračovaním pred 175 – 145 mil. rokov (Docodon victor, Fruitafossor windschefeii) v Austrálii až doteraz, prvých vačkovitých cicavcov (Metatheria/Vačkovce – Cainozoic metatherian, Sinodelphys szalayi) a prvých placentálnych cicavcov (Placentalia/Eutheria/Placentovce) z vrchnej jury až vrchnej kriedy – „Jurskej matky z Číny“ (Juramaia sinensis) asi pred 160 mil. rokov (objav z roku 2011) a ďalších (Eomaia scansoria, Cainozoic placentalia, Montanalestes keeblerorum, Jeholodens jenkinsi) asi pred 125 mil. rokov, po protoprimáty (Primateomorpha) z konca vrchnej kriedy asi pred 80 mil. rokov.

Začiatok a možný koniec antropogenézy

Zhodnotenie a pochopenie pôsobenia človeka v rámci radu Primáty (Primates) na životné prostredie organizmov, osobitne na jeho vlastný environment, môže prinášať a určite prinesie nové poznatky, ktoré ovplyvnia názory na antropogenézu, objasnia jej „slepé uličky“ a načrtnú východiská z narastajúcej krízy. Preto stále ostanú v pozornosti paleontológie, primatológie, antropogénie, antropológie, humánnej etológie, humánnej ekológie, humánnej environmentológie, sociológie, ale aj filozofie environmentalizmu a odvetvia

environmentalistiky. V roku 1994 Yves Coppens uviedol „Environmentálnu teóriu vzniku človeka“. V podstate nadviazal na hypotézu o evolučnej premene druhov pod vplyvom životného prostredia, prezentovanú Jean-Baptist Pierre Antoinom de Monet, rytierom z Lamarcku (1744 – 1929), vrstovníkom zakladateľa paleontológie a obhajcu teórie kataklyziem (environmentálnych katastrof) Georga Küfera, známeho pod menom Georges Léopold Cuvier (1769 – 1832). Dnes už nepochybujeme, že nebyť vzniku environmentu organizmov v rámci pôvodného globálneho neživotného prostredia Zeme, nevznikol by environment človeka a bez neho by nevznikol človek. Platí však aj opak, zánikom životného prostredia zaniká aj on. Už škótsky geológ a naturalista James Hutton (1726 – 1797), autor Teórie o Zemi (Theory of the Earth), uviedol: „Minulé dejiny našej zemegule musíme vysvetľovať na základe procesov, ktoré prebiehajú v súčasnosti. ... Nemáme sa snažiť vymýšľať iné sily

Foto: Vladimír Michníevič

Ecce Homo

než tie, ktoré pôsobia v prírode, nemáme pripúšťať iné vplyvy než tie, ktorých zákony poznáme.“ Francúzsky naturalista Georges-Louis Leclerc, Comte de Buffon (1707 – 1788), autor Histoire Naturelle, générale et particulière (1749 – 1788), napísal: „Aby sme mohli posúdiť, čo sa stalo, či dokonca uhádnuť, čo sa stane, musíme len skúmať to, k čomu práve dochádza... Udalosti, ktoré sa vyskytujú každý deň, pravidelne sa striedajúce a bez prestania sa ovplyvňujúce činnosti a procesy; tie predstavujú naše príčiny a dôvody.“ Stačí dodať, že tieto aktivity sa dejú v environmente, ktorý ich determinuje, pričom sa môže podľa nich zmeniť vo svojej kvalite a kvantite až tak, že bude musieť vylúčiť zo svojho systému posledný zachovaný poddruh rodu *Homo*, dokonca až úplne zaniknúť – opäť sa zmeniť na neživotné prostredie.

Miesto človeka v prírode a jeho naivná snaha o „odprirodňovanie“

Namiesto toho, aby sme sa dnes venovali viac záchrane a zlepšovaniu kvality environmentálnych podmienok, odstraňovaniu negatívnych vplyvov človeka na environment, a tým aj ohrozeniu samého seba, vybijame sa v utilitaristických predstavách a agresívnych snaženiach, ktoré vedú do záhuby. Namiesto rozširovania vedeckých poznatkov o evolúcii, antropogenéze, predpokladoch existencie a ochrany environmentu a života v ňom, možnostiach bytia a prežitia posledného druhu rodu *Homo*, ešte aj v rámci akejsi zvrátenej environmentálnej výchovy dnes podsúva biznis (bez tendencie zvyšovať poznatky z paleontológie a s tendenciou ohlupovania) nielen deťom (využívajúc vplyv sfilmovaného Jurského parku podľa knižky Michaela Crichtona) množstvo vedomostí i nezmyslov najmä o agresívnych druhohorných plazoch. Väčšina ani netuší, že s prvými dinosaurami prišli na svet aj uvedené prvé vajcorodé cicavce. Rodičia, ktorí už svojim ledva chodiacim ratoľstiam kupujú čínskych plastických zubatých tyranosaurov, prevažne nevedia, že v čase vyhynutia týchto „oblúd“ sa objavili na Zemi už spomenuté prvé cicavce s placentou. Najpodstatnejšie asi je, aby každý predátor mal čo najviac vyčerane zuby. Do mysle staršej mládeže vstępujú, okrem „lásky k zbraniam“, imaginárne deje a fantazmagorické predstavy/úchytky ďalšie produkty zvrátených ziskuchtivých obchodníkov, tvorcov imbecilných televíznych programov, počítačových hier a literárneho braku, ktoré určite nepodporujú jej fantáziu smerom ku kreativite a dobromyseľnosti. Nastupuje tak svet ohlupujúcej fantázie, odtrhnutý od reality v degradujúcom environmente a dokonca aj od rozprávok starých mám. Spoločnosť, ktorá zabúda na „Miesto človeka v prírode“ ako ho prezentoval v rovnomennom diele v roku 1863 anglický lekár, biológ a darwinista Thomas Henry Huxley (1825 – 1895). Väčšinu z nás dnes už ani nezaujíma cesta hľadania pravdy a spoznávania prvotnej environmentálnej (vrátane sociálnej) reality, ktorú sa mnohí naivne snažia nahradiť realitou hromadenia, požíciavania a mŕňania peňazí. Keďže poznatky o koreňoch vývoje vetvy hominoidovcov (charakterizované prechodom od kvadrupédie k biopedii, zväčšovaním mozgu a prejavmi kultúrnej technológie) a v rámci nej vzniku a vývoja človeka v závislosti na environmente k nim nevedú, prestávajú ich zaujímať a presadzujú ich marginalitu. Na okraj pozornosti posúvajú aj teóriu evolúcie druhov, ktorú začal rozvíjať oslavovaný i zatracovaný anglický prírodovedec Charles Robert Darwin (1809 – 1882), ktorý na ostrove Wight napísal knihu *O vzniku druhov prírodným výberom* (On the Origin of Species by means of Natural Selection, 1859) a neskoršie hnobené dielo *Pôvod človeka a pohlavný výber* (The Descent of Man and Selection in Relation, 1871). Bez vedomostí o DNA, len na základe podobnosti človeka s africkými ľudoopmi usúdil, že majú spoločného predka (ancient member) v Afrike. Prívržencom evolucionizmu a darwinizmu sa stal aj zakladateľ ekológie, nemecký lekár a biológ Ernst Haeckel (1834 – 1919), ktorý však chýbajúci vývojový článok opočloveka (pomenovaného

Pithecanthropus alalus) situoval do bájnej Lemúrie potopenej do Indického oceánu. Odvtedy veda pokročila, aj keď mnohé poznatky o človeku a jeho environmente, ktoré by mohli viesť k presadeniu novej kultúry na báze environmentalizmu a presadzovania všeobecného dobra, ešte neobjavila a už možno po likvidácii podstaty potenciálnych exaktných dôkazov ani neobjavi.

Od prvých primátoidov k prvému hominidovi za 60 miliónov rokov

Na základe doterajších poznatkov predpokladáme, že už začiatkom trefohôr/paleogénu – paleocénu (pred 66 mil. rokov) paromomyoidov (*Paromomyiformes*) doplnili prvé primáty – primátoidy (*Euprimates*). Vedci potvrdili existenciu protoprimáta plesiadapisa a následne pred cca 40 mil. rokmi rozdelenie primátov na členitono-soblízne (*Strepsirrhini*) a celistvonosoblízne (*Haplorrhini*), medzi ktoré sa radia **parapitekovidé primáty** (*Anthropoidea*) s druhmi ako napríklad *Qatrania wingi*, *Apidium moustafai*, *A. phiomense*, *A. bowni* (pred 36 – 32 mil. rokov). S prechodom z eocénu do oligocénu (pred 33,9 – 28,1 mil. rokov) počas ďalšej divergencie sa vyvinuli ďalšie parapitekovce (*Parapithecoidea*), ploskonosovce (*Platyrrhini*) a pre človeka najhlavnejšie **úzkonosovce** (*Catarrhini*). V rámci nich sa asi pred 30 – 22 mil. rokov a možno aj „trochu“ skôr postupne vyvíjali najmä egyptské propliopitekoidovce (*Propliopithecoidea*), mačiakoidovce (*Cercopithecoidea*) aj s viktoriapitekom (*Victoriapithecus macinnesi*) a s cerkopitekom z Kostnej doliny pri Hajnáčke vo svetovom geoparku Novohrad – Nógrád, oligopitekoidovce (*Oligopithecoidea*), pliopitekoidovce (*Pliopithecoidea*) s predchodcom gibbonov (napríklad aj z rakúskeho Göriachu a z Devínskej Kobyly *Pliopithecus vindobonensis*) a asi pred 28 – 22 mil. rokov „veľké opice“ – **hominoidovce** (*Hominoidea*). Za **spoločného predchodcu opíc a ľudopop** americkí vedci z University of Michigan začali považovať druh *Saadanius hijazensis* pred 28 – 24 mil. rokov, ktorého pozostatky objavili v Saudskej Arábii. **Objav prvého antropoidného primáta** *Afrasia djijidae* v roku 2012 v Barme, datovaného do konca eocénu (pred 39 – 37 mil. rokov), dokonca zmenil pohľad na „kolísku antropoidov“, ktorí možno z Ázie migrovali za vhodnejším životným prostredím do Afriky a nie opačne. Už v rokoch 1985 – 2003 objavili vo Fajjúmskej oáze mladší fosilný okáloidný druh *Afrotarsius chatrathi* a v roku 2010 v líbyjskom Dur At – Talahu (v Jebel Qatrani) druh *Afrotarsius libycus*, ktorý sa do vtedajších environmentálne vhodných podmienok severoafrických biotopov presunul z Ázie cez Arábiu a Blízky východ asi pred 33,9 – 28,4 mil. rokov. Rozširovanie týchto primátov aj na východ potvrdzuje v Thajsku nedávny nález druhu *Tarsius thailandica*. Paleantropológovia objavili v Egypte egyptopiteka (*Aegyptopithecus zeuxis*) pred 30 – 28 mil. rokov a vo Fajjúmskej oáze ešte staršieho eocénneho catopiteca (*Catopithecus browni*) pred 37 – 33 mil. rokov; v Alžírsku jedného z najstarších primátov – algeripiteka (*Algeripithecus minutus*) už pred 50 – 46 mil. rokov, čo poukazuje aj na značný rozdiel medzi vtedajšou a dnešnou kvalitou environmentu severnej Afriky. V roku 1990 objavili v Maroku doteraz **najstaršieho známeho primáta** – *Altiahtasius koulchii* – pred asi 57 mil.

rokov, takže „kolísku primátov“ sa lokalizuje do týchto končín. Postupne s primatológmi hominoidovce z miocénu (pred 23,03 – 7,24 mil. rokov) rozčlenili do niekoľkých čeľadí: oreopitekovidé (*Oreopithecidae*), prokonzulovitité (*Proconsulidae*), dryopitekovidé (*Dryopithecidae*), gibbonovitité (*Hylobatidae*), orangutanovitité (*Pongidae*), šimpanzovitité (*Panidae*) a **hominoidovcov** (*Hominidae*) pred asi 15 mil. rokov. V južnom Taliansku identifikovali výskyt druhu *Oreopithecus bambolii*, v Keni z ostrova Maboko jeho súkmeňovca *Mabokopithecus clarki*. K oreopitekovidým patrí aj *Nyanzapithecus vancouveringi*, ktorého príbuzný je *N. pickfordi*. V Afrike dominovali *Proconsul africanus* (23 – 14 mil. rokov), *P. nyanzae*,

„Kolíska človeka“ Sterkfontein (JAR) – obydlie australopiteka afrického

Výlätok mozgovne neandertáľca z Gánoviec

P. major (až 87 kg), *Rangwapithecus gordonii* a miocénny *Turkanapithecus kalakolensis*. Pomerne dobre sa darilo afropitekom (*Afropithecus turkanensis*) a keňapitekom (*Kenyapithecus wickeri*) vo Východnej Afrike, ale aj mnohým dryopitekom v Afrike a Euroázii – *Dryopithecus crusafonti* a *D. laietanus* v Španielsku, *D. fontani* vo Francúzsku, *D. branconi* v Maďarsku (známy ako *Rudi/Rudapithecus hungaricus* – objav v Rudabányi z roku 1967), *D. garedziensis* v Gruzínsku, *D. sihongen-*

sis a *D. wuduensis* v Číne. Dve kompletne fosilne kostry dryopitekov, resp. grifopitekov (?) objavili v roku 1951 pri ťažbe uhlia v Novákoch, avšak kvôli plneniu plánu ich zlikvidovali. Rakúske *Austriacopithecus weinfurteri* a *A. abeli* asi predstavuje druh *Griphopithecus suessii*/darwini, známy aj z Devínskej Kobyly a z Turecka ako *G. alpani*. Vo východnej Afrike žili asi pred 26 – 16 mil. rokov aj nakalipitekovia (*Nakalipithecus nakayamai*), nachalipitekovia (*Nachalipithecus kerioi*), denropitekovia (*Dendropithecus macinnesi*, *Simiolus enjessii*), mikropitekovia (*Micropithecus clarki*), limnopitekovia (*Limnopithecus legetet*). K najstarším hominoidovcom patria prokonzulovití xenopitekovia (*Xenopithecus hamiltoni* z Kene pred 24,3 – 17,5 mil. rokov), k mladším heliopitekovia (*Heliopithecus leakeyi*) zo Saudskej Arábie. Nemožno opomenúť ani druhy ako *Kamoyapithecus hamiltoni* a *Kalepithecus songhorensis*. Na prelome tisícročia objavili v Afrike fosilne druhy ako napríklad *Otavipithecus namibiensis* (v roku 1992 z Berg Aukasu v Namíbií pred 13 – 12 mil. rokov) a *Morotopithecus bishopi* (v roku 2003 z Moroto v Ugande pred 20,6 mil. rokov). V Európe na Balkáne žil pred 10 – 8 mil. rokov uranopitekus (*Uranopithecus macedoniensis*, objav z roku 1989) a grékopitek (*Graecopithecus freybergi*, objav z roku 1972). Turecký *Ankarapithecus meteai* žil asi pred 9,8 mil. rokov, thajský *Khorapithecus chiangmuanensis* a *K. piriya* asi pred 9 – 7 mil. rokov a čínsky *Lufengpithecus* z *Lufengu* v miocéne. Kým v tejto epoche v západnej Európe prebýval *Pierolapithecus catalaunicus*, v Ázii sa presadili robustné protoorgangutany *Ramapithecus/Sivapithecus punjabicus*, *S. sivalensis* a *S. parvada*, ktorých začiatkom kvartéru – pleistocénu – nahradil **najväčší primát** *Gigantopithecus blacki*, dosahujúci výšku až 3,6 m. Z toho času pochádza aj *Erotopithecus brasiliensis* (objav z roku 1996 v brazílskom štáte Bahía). V španielskom *Castell de Barbera* objavili v roku 2012 nový druh *Barberapithecus huerzeleri*. Za **prvého známeho hominida**, z ktorého sa odvíja vznik rodu *Homo*,

sa dnes považuje z miocénu druh *Sahelantropus čadský* (*Sahelantropus tchadensis*) z Čadu pred 7 mil. rokov, z ktorého sa údajne vyvinul pred 6 mil. rokov južnejší východoafrický *Orrorin tugenensis* a z neho asi pred 5,8 mil. rokov a postupne v pliocéne tzv. južné opice – **australopitekorodí hominidi** (*Australopithecinae*).

V kolíske ľudstva a „prvá“ Eva

K australopitekovi jazernému (*Australopithecus anamensis*) pred 5,25 – 3,95 mil. rokov pribudol australopitekus afarský (*A. afarensis*) pred 3,9 – 2,9 mil. rokov, australopitekus bahrelghazilský (*A. bahrelghazali*) pred 3,6 – 3 mil. rokov; australopitekus etiópsky (*A. garhi*) pred 3 – 2 mil. rokov, z JAR najmladšie *A. africanus* a *A. sediba*. Medzi australopitekorodé zaradili aj **starších ardiopitekov** (napríklad *Ardipithecus ramidus* a *A. kadabba*) spred 5,5 – 4,3 mil. rokov, **megantropov** (napríklad starojávského *Meganthropus palaeojavanicus* a *M. peii*), ale aj **mladších parantropov** pred 2,8 – 1,2 mil. rokov. Medzi nich patrí napríklad parantropus širokozubý (*Paranthropus crassidens*) pred 2,8 – 2,3 mil. rokov, parantropus etiópsky (*P. aethiopicus*) pred 2,52 – 1,86 mil. rokov, parantropus Boiseov (*P. boisei*) z Olduvai pred 2,3 – 1,4 mil. rokov a parantropus robustný

(*P. robustus*) z JAR pred 1,8 – 1,0 mil. rokov. K starším patrí Kenyanthropos platyops (objav z roku 1999 z Lomekwi v Keni) pred 3,5 – 2,7 mil. rokov. Proces hominizácie postupne nahradil proces sapientácie. Koncom pliocénu sa z australopitekov vyvinuli prví hominini (Homininae). Človek zručný (*Homo habilis*) z Afriky (objav z rokov 1960 – 1964) pred 2,3 – 1,71 mil. rokov sa stal prvým výrobcom nástrojov – prvej kultúrnej technológie. Jeho nasledovníkmi boli človek turkanský (*Homo rudolfensis*) pred 2,2 – 1,88 mil. rokov v Keni, človek gautengský (*H. gautengensis*), objavený v roku 2010 v Juhoafrickej republike, z Afriky od jazera Turkana rýchlo postupujúci archantrop človek vzpriamený (*H. erectus*) pred 1,8 – 0,05 mil. rokov (objav z rokov 1891 – 1892 na Jáve známy ako *H. e. modjokertensis*, v Číne ako *H. e. lantianensis* a mladší *H. e. pekinensis*). Z človeka pracujúceho (*H. ergaster*), žijúceho v juhovýchodnej Afrike pred 1,9 – 0,6 mil. rokov, sa údajne vyvinuli naši prapredkovia, migrujúci z Afriky do Euroázie – človek predchodca (*H. antecessor*) pred 1,2 – 0,8 mil. rokov (objav z roku 1997 v Španielsku) a človek heidelberský (*H. heidelbergensis*) pred 0,6 – 0,35 mil. rokov (objav z roku 1908, z maďarského Vertésszőlős z roku 1963 – 1968 známy ako Samu). Jeho pozostat-

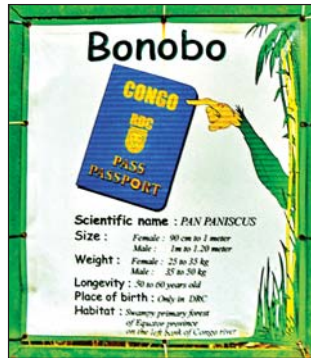
Osamotený človeka osídľuje Zem a snaží sa jej zmocniť bez ovládania samého seba

Nový poddruh po vyhynutí či likvidácii, paralelne žijúcich posledných druhov rodu Homo – človeka neandertálskeho a jeho príbuzných – človeka altajského (*H. altaiensis/denisoviensis*) ešte spred 41 000 rokmi (podľa nálezu v Denisovej jaskyni v Altaji z roku 2010) a človeka sibírskeho (*H. sibiriensis*), pygmoidného človeka floreského (*H. floresiensis*) ešte pred 18 000 rokmi (podľa nálezu na indonézskej ostrove Flores z roku 2003) a ďalšieho pygmoidného človeka palauškého (*H. palauensis*) ešte pred

Newfoundlandom Ameriku (opäť čínskym admirálom Zheng He v roku 1421 a Kolumbom v roku 1492), následne znova Austráliu (Portugalcom Cristóbalom de Mendonca v roku 1522, Abelom Tasmanom v roku 1642 a oficiálne Jamesom Cookom v roku 1770, ktorý v roku 1773 zazrel aj brehy Antarktídy). Človek vystúpil na Mesiac (v roku 1969 ako prvý Neil Armstrong) a akosi zabudol na kultúrne obdobia pliocénneho oldovanu, pleistocénneho staropaleolitického acheulénu, clactonienu, levalloissieniu, stredopaleolitického moustérienu, mladopaleolitického châtelperronienu, aurignaciénu, szeletieniu, gravettieniu, solutrénu, magdalénieniu či holocénneho neolitického azilieniu. Pozerá sa na ich artefakty a svoje umelecké prvotiny ako na diela, ktoré mu nepatria a pripomínajú opice. Ešte nedávno holdoval rasizmu až otrokárstvu aj v Novom svete, kde aj po Druhej svetovej vojne označoval po transfúzii krv darovanú černochoďmi osobitným označením. Čoraz častejšie trpí depresiami a samovražednými sklonmi, na mnohých miestach sveta hladomorom. Nechce si pripustiť, že podľa výskumu DNA je dnes jeho najbližším príbuzným na Zemi už len šimpanz bonobo (*Pan paniscus*) z Konga, ktorého asi zanedlho spolu aj s ostatnými zvyšnými druhmi primátov (šimpanzov,

Foto: Ludmila Szabová

ky sa našli okrem Afriky (Baringa a Chemeronu v Keni) od západnej Európy až po Čínu. V rokoch 1999 – 2001 preskúmali v gruzínskom Dmanisi kosti človeka, ktorého nazvali človek gruzínsky (*H. georgicus*) a v rokoch 1994 – 2003 v talianskom Ceprane sporný nález človeka cepranského (*H. cepranensis*). Z človeka heidelberského sa v Euroázii asi pred 0,35 mil. rokov vyvinul človek neandertálsky (*H. neanderthalensis*), ktorý vyhynul asi pred 24 000 rokmi (objav z rokov 1829 – 1864), v Gibraltare možno len pred 15 000 rokmi (na Slovensku v Gánovciach, Šali, Silickej Brezovej). Z Ázie je známy jeho príbuzný *H. soloensis* a z Afriky *H. rhodesiensis*, ktorého nahradil človek archaický (*H. helmei*) a pred 0,2 – 0,16 mil. rokov prvý neantrop – človek rozumný (*H. sapiens idaltu*), ktorý sa premiestnil do Euroázie (miestne pomenovaný aj ako *H. palestinensis*, *H. steinheimensis*, *H. pekinensis*). Potomkovia „mitochondriálnej Evy“ človeka rozumného predvekeho (*Homo sapiens sapiens fossilis*, v Európe známy ako kromaňonec) z východnej Afriky spred 150 000 rokov postupne osídliť Euroáziu, kde sa zmenili na človeka rozumného novovekeho – moderného (*Homo sapiens sapiens recens*).

Náš súčasný najbližší príbuzný – šimpanz bonobo (Kongo – Raj bonobov pri Kinshase)

3000 rokmi (podľa nálezu kostí v jaskyni v Mikronézii americkým paleoantropológom Lee Rogersom Bergerom v roku 2006), ako aj posledných „Veľkých nôh“ – gigantopitekov/gigantropov (*Gigantopithecus blacki* ešte pred 100 tis. rokmi), ktorých stopy hľadáme dodnes, ostal na Zemi osamotený, avšak v enormnom počte asi 7 miliárd jedincov, ktorých dokáže sám zničiť v priebehu niekoľkých dní až hodín. Pred 1500 rokmi zaľudnil Rapa Nui, následne Havajské ostrovy a pred 1000 rokmi Nový Zéland. Vikingom Leifom Erikssonom znova objavil za

goril, orangutanov a gibonov) asi tiež zlikviduje. Narastá predpoklad, že jeho osamelosť sa tak prehĺbi a jeho populácia sa nekontrolovane natoľko rozšíri, že už v 3. tisícročí zapríčini rozsiahlu devastáciu až likvidáciu vlastného environmentu a možno dospeje k zániku, možno aj globálnou kolektívnou samovraždou. V rámci evolúcie ako posledný poddruh nejakého druhu až rodu, dokonca čelade, má len minimálnu šancu na prežitie, aj keď „zoberie rozum do hrsti“. Jeho cesta pri súčasnom spôsobe života bez nástupu novej kultúry a spôsobu myslenia sa blíži ku koncu. Najväčšou chybou asi je, že na nej prestal vidieť sám seba a už asi nedokáže zanechať za sebou skutočne „ľudské stopy“.

„...úloha prichyňať ľudstvo najvyšší okamžik, keď sa samo v sebe spamätá, ...zahľadá sa späť a vyhládne von, keď sa vymani z panstva náhody a položí otázku prečo?, načo?, po prvý raz ako celok – táto úloha vyplýva nutne z poznania, že ľudstvo nie je samo od seba na pravej ceste, že vôbec nie je pod božou vládou...“

(Fridrich Nietzsche, Ecce Homo, 1888)

RNDr. Jozef Klinda